

UN DEPOZIT DE UNELTE MEDIEVALE DESCOPERIT LA ȘOIMI (J. BIHOR)

de
EMÖDI IOAN

În primăvara anului 1971 cu ocazia muncilor agricole, pe un teren pînă atunci nearat, chiar la baza estică a dealului Cristor, aflat la nord de comuna Șoimi, a ieșit la iveală un mic depozit de unelte de fier. Piese scoase de lama plugului tras de tractor au fost risipite doar pe cîteva metri pătrați, putînd fi adunate cu ușurință. Cu puțin înainte cîteva obiecte mai mari au fost însă luate de copiii și duse în sat, acestea ne-
maiputînd fi recuperate.

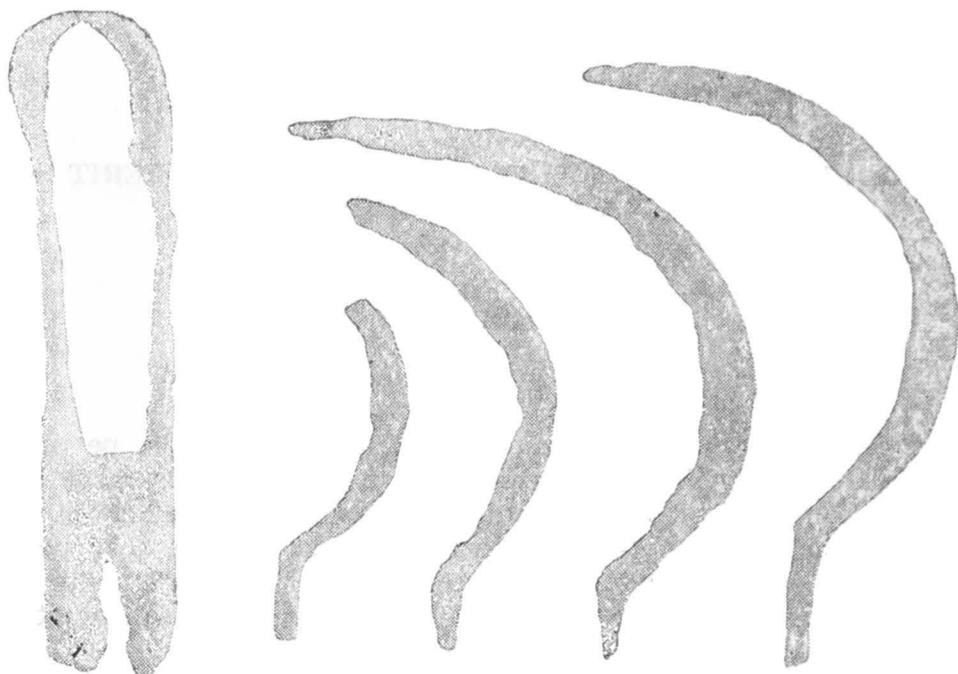
Din depozit fac parte patru seceri de diferite dimensiuni (fig. 1/2—4), un cuțit pentru viță de vie (fig. 3/5), două furci cu trei brațe (fig. 2/5-6), o foarfecă de tuns oi (fig. 1/1), trei dălți de tîmplărie (fig. 2/2-4) din care una cu tăișul drept și două cu tăișul concav, fragmente dintr-o lamă de fierăstrău (fig. 2/1), patru vîrfuri de lance cu tub de înmănușare (fig. 3/1-4) și două bucăți informe de fier.

Toate cele 16 piese componente ale depozitului au fost găsite într-o stare de degradare accentuată datorită coroziunii¹.

Deoarece nici pe locul descoperirii și nici în jur nu au fost observate urme materiale sau de construcții, este foarte probabil că obiectele au fost ascunse în grabă de proprietar, în fața vreunui pericol iminent.

Descoperirea aparține evului mediu dar încadrarea ei cronologică întîmpină greutăți. Pe deoparte nu au apărut la noi articole sau lucrări de sinteză care să se ocupe în mod special cu uneltele din această epocă, fiind publicate doar unele piese mai mult sau mai puțin izolate, găsite în diferite colțuri ale țării și datate uneori cu aproximație. Pe de altă parte, majoritatea obiectelor descoperite la Șoimi sînt unelte de largă utilitate și răspîndire geografică, a căror formă a rămas aproape neschimbată sute de ani sau chiar din antichitate pînă aproape de zilele noastre.

¹ Nemaivînd un miez de fier coerent, încercarea de restaurare prin metoda electrolitică nu a dat rezultate, obiectele începînd să se desfacă în așchii.

Unelte din depozitul de la Şoimi.

Unelte din depozitul de la Şoimi.

Unelte din depozitul de la Șoimi.

Astfel este de pildă cazul uneltelor de tîmplărie, foarfecelui, cosorului, cunoscute deja de daci², romani³, celți⁴ și desigur de alte populații vecine, ele fiind folosite în continuare⁵, pînă în vremurile recente.

Cele patru vîrfuri de lance sînt fragmentare, nemaiprezentînd forma lor originală. Cităm totuși pentru comparație cîteva piese din diferite perioade găsite la Porolisum, Bologna, Bîrlad, Epurenii, Piatra Neamț⁶.

Examinînd secerile publicate în diferite articole⁷, observăm că nici acestea nu au suferit pe parcurs schimbări tipologice prea mari. Ele prezintă totuși posibilități mai reale de comparare, bazați în primul rînd pe studiul formei minerelor și apoi al arcuirii lamei.

Avînd în vedere analogiile amintite mai ales pentru seceri, încădrăm depozitul aproximativ în secolele XIII—XVI.

După cum am văzut depozitul are o compoziție variată, fiind prezentate la un loc unelte folosite în agricultură, creșterea animalelor, de tîmplărie și arme. Acest lucru ne face să credem că cel care l-a ascuns nu era un simplu iobag ci un țăran liber sau un meșter fierar, aflat în slujba unuia din nobilii stăpîni în acele părți, lucrînd în condițiile specifice economiei naturale închise din epoca respectivă.

Dealtfel, zona respectivă a prezentat atunci o importantă concentrare a puterii feudalo-ecleziastice. Astfel pe dealul Boțocana se afla o reședință feudală și o biserică construită în stil romanic (reconstruită după năvălirea tătarilor). Pe valea Șoimului, la sud de Șoimi se afla o cetate a cărui resturi sînt încă vizibile⁸. Chiar pe dealul Cristor, sub care s-a găsit depozitul, se mai văd și azi ruinele unei biserici întărite, bazilici

² I. Glodariu, E. Jaroslavschi, *Civilizația fierului la daci*, Cluj-Napoca, 1979, fig. 18/18—23; 35/13—23; 46/1—4; 51; 72/1; R. Vulpe, *Materiale*, 7, 1961, p. 331, fig. 8/2.

³ Gr. Florescu și col., *Materiale*, 4, 1957, p. 115, pl. 3/20.

⁴ I. Paulik, M. Novotna, B. Benadik, *Život a umenie dobi železnej na Slovensku*, Bratislava, 1962, p. 161, fig. 0.

⁵ Cs. Bálint, *ArchÉrt*, 1, 1975, p. 61, fig. 9; D. Teodor, *SCIV*, 21, 1970, 1, p. 115, fig. 7/1; V. Spinei, *SCIV*, 21, 1970, 4, p. 601, fig. 18; I. Dienes, *A honfoglaló magyarok*, Bp. 1972, p. 31, fig. 9.

⁶ E. Chirilă, N. Gudea, *Materiale*, 10, 1973, p. 121, fig. 5/1; M. Macrea, D. Protase, M. Rusu, *Materiale*, 7, 1961, p. 368, fig. 9/16; C. Vlădescu, C. König, D. Popa, *Arme din muzeele din România*, p. 18, fig. 12; G. Co-man, *ArchMold*, 6, 1969, p. 297, fig. 12/3; V. Spinei, *op. cit.*, p. 613, fig. 10/7; *SCIV*, 5, 1954/1—2, p. 221, fig. 12/2; *SCIV*, 6, 1955, p. 275, fig. 1/9.

⁷ *Istoria României*, Buc., 2, 1962, p. 268, fig. 89; p. 881, fig. 264/1; I. Fodor, *FoliaArch*, 26/1975, p. 179, fig. 7/3; Cs. Bálint, *op. cit.*, fig. 9/1; Gr. Florescu, *op. cit.*, pl. 3/18; I. Andrițoiu, L. Mărghitan, *Muzeul arheologic din Deva*, Buc., 1972, fig. 31/1; J. Krdrnač, *ArchMold*, 1, 1961, p. 230, fig. 2/81; I. Dienes, *op. cit.*, p. 28—30, fig. 9; p. 78, nr. 9; *SCIV*, 6, 1955, p. 177, fig. 8/2; Lucrările de sinteză: R. Müller, *ActaArchHung*, 27, 1975, 1 p. 59 și A. Královánszky, *M. Mezőgazdasági Múzeum Közleményei*, 1962, p. 116—127 nu ne-au fost accesibile.

⁸ Sever Dumitrașcu, *Așezări fortificate și cetăți dacice în partea de vest a Munților Apuseni*, în *Crisia*, 1972, p. 129; A. Avram, I. Godea, *Monumente istorice din Țara Crișurilor*, Buc., 1975, p. 14, 16; *Repertoriul monumentelor din județul Bihor*, Oradea, 1974, p. 66, nr. 355; p. 164, nr. 355; p. 168, nr. 388.

cu elemente gotice⁹. Rolul acestei concentrări de construcții, expresii ale puterii feudale este evident. Ele se aflau la intrarea în defileul Crișului Negru, într-un punct strategic important controlând accesul spre bazinul Beiușului și zona minieră din vestul Munților Apuseni.

În concluzie apreciem că depozitul a fost ascuns în secolul XIII, probabil cu ocazia năvălirii tătarilor din 1241, sau mai târziu, fiind ascuns în împrejurări necunoscute nouă.

Concluziile formulate mai sus, în special privind datarea depozitului sînt provizorii. Publicarea ei am găsit-o totuși utilă punînd astfel la îndemîna cercetătorilor un material comparativ relativ numeros.

⁹ Informații amabile N. Chidioșan căruia îi mulțumim și aici.